

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

นับตั้งแต่อนุสาวรีย์พระบรมรูปทรงม้าในปลายสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน (2526) ประเทศไทยเรามีอนุสาวรีย์ทั้งหมดทั่วประเทศกว่า 120 แห่งที่จัดไว้ว่าเป็นอนุสาวรีย์แห่งชาติตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการฯ ตลอดระยะเวลาอันยาวนานนี้ จะเห็นได้ว่าจำนวนการสร้างอนุสาวรีย์ได้เพิ่มมากขึ้นอย่างสม่ำเสมอ และขยายตัวจากส่วนกลางสู่ส่วนท้องถิ่นอีกด้วย การริเริ่มที่เคยมีแต่รัฐบาล เป็นผู้กระทำก็ได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นการริเริ่มในระดับกระทรวง ทบวง กรม และส่วนจังหวัดมากยิ่งขึ้น จากจำนวนการสร้างอนุสาวรีย์ที่เพิ่มสูงขึ้นและการกระจายไปสู่ส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานระดับย่อยแสดงให้เห็นว่าการสร้างอนุสาวรีย์ได้รับความนิยมและมีการยอมรับมากยิ่งขึ้น จากหน่วยงานต่าง ๆ และประชาชน ทั้งยังแสดงให้เห็นว่า อนุสาวรีย์ได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับประชาชนในวงกว้างมากยิ่งขึ้นในส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นอีกด้วย

จากการนำอนุสาวรีย์แต่ละแห่งมาแยกวิเคราะห์จะเห็นได้ว่า อนุสาวรีย์ได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองโดยตรง ทั้งในค่านิยมที่ใช้เพื่อหาผลประโยชน์ทางการเมือง และการนำอนุสาวรีย์มาแสดงความคิด ความเชื่อ และค่านิยมของคน หรือกลุ่มคน เพื่อหล่อหลอมกล่อมเกล่าประชาชน ในขบวนการขึ้นคอนค่านิยมการสร้างอนุสาวรีย์แรกสุดคือ ผู้ริเริ่มจะเห็นได้ว่า อนุสาวรีย์ได้ถูกใช้เพื่อการหาเสียงและผลประโยชน์ทางการเมืองให้กับผู้ริเริ่ม หรือกลุ่มของผู้ริเริ่ม เพราะอนุสาวรีย์ถูกมองว่าเป็นสิ่งที่สามารถสร้างความเจริญและความสำคัญให้กับสถานที่หรือหน่วยงานนั้น ๆ ได้ ดังจะเห็นได้ว่าจำนวนการสร้างอนุสาวรีย์ที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างมากในช่วงหลังนั้นเป็นผลสะท้อนจากการนำอนุสาวรีย์มาใช้เพื่อการนี้เป็นอย่างมาก เนื่องจากมีการแข่งขันกันหาผลประโยชน์ทางการเมืองผ่านอนุสาวรีย์จากส่วนต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น บุคคลหรือเรื่องราวที่ถูกสร้างเป็นอนุสาวรีย์นั้น ส่วนใหญ่จะเป็นบุคคล หรือเรื่องราวที่สอดคล้องกับความคองการของส่วนกลาง เพราะสะดวกต่อการขออนุมัติ หรือไม่ก็เป็นบุคคล หรือเรื่องราวที่เกี่ยวกับกิจการของคนซึ่งไม่ขัดกับความคองการของส่วนกลาง เพราะสามารถเสริมความสำคัญให้กับหน่วยงาน หรือกลุ่มของคนได้



โดยตรง หรือไม่ก็เป็นบุคคล หรือเรื่องราวที่เป็นความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะ
ในส่วนท้องถิ่น และบุรีเริ่มต้องการเสียงสนับสนุนจากประชาชน ซึ่งในส่วนหลังนี้คงใช้
ความพยายามมากเป็นพิเศษ เพราะบางครั้งจะไม่ได้รับการอนุมัติได้ โดยส่วนใหญ่แล้ว
บุคคล หรือเรื่องราวที่ถูกสร้าง เป็นอนุสาวรีย์มักจะเป็นเรื่องที่เป็นความต้องการของส่วน
กลาง เพราะส่วนกลางเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจอนุมัติในแง่ความคิด ความเชื่อ
และค่านิยมที่สอดคล้องกับอยู่ในอนุสาวรีย์จึงเป็นตัวแทนความคิด ความเชื่อ และค่านิยมของ
ผู้มีอำนาจในสังคมในแต่ละยุค แต่ละสมัยได้ก็เพราะเป็นบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่มีอำนาจ
ในการตัดสินใจอนุมัติ หรือสามารถกำหนดได้ ซึ่งจะเห็นได้ว่า อนุสาวรีย์บุคคล หรือ
เรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคสมัยที่ได้วิเคราะห์มานั้น ได้ช่วยยืนยันในเรื่องนี้เป็น
อย่างดี ในส่วนของการอนุมัติ ระยะเวลาดำเนินงาน และผู้เปิด ซึ่งเป็นส่วนเกี่ยวเนื่อง
มาจากบุคคล หรือเรื่องราวที่ถูกสร้าง เป็นอนุสาวรีย์นั้น จะช่วยเสริมให้เห็นทัศนะของ
ส่วนกลางได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ว่าอนุสาวรีย์แห่งใดหรือความคิดเช่นใดที่เป็นความต้องการอัน
แท้จริงของรัฐบาล เท่าที่วิเคราะห์มานี้จะเห็นได้ว่า อนุสาวรีย์ที่เป็นความต้องการ
จริง ๆ ของรัฐบาลนั้นสามารถดำเนินงานได้อย่างรวดเร็ว และมีผู้เปิดซึ่งเป็นบุคคลสำคัญ
เสมอมา เท่าที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า อนุสาวรีย์ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมืองไทยมา
ตลอด และยังสามารถทำหน้าที่เป็นเสมือนตัวแทนทางความคิด ความเชื่อ และค่านิยมของ
ผู้มีอำนาจและประชาชนในสังคมได้ในบางส่วนอีกด้วย และโดยเหตุที่อนุสาวรีย์สามารถ
แสดงให้เห็นความแตกต่างทางความคิดของผู้มีอำนาจ และประชาชนของแต่ละยุคแต่ละ
สมัยนั้น จะเห็นได้ว่า อนุสาวรีย์สามารถสะท้อนให้เห็นภาพความขัดแย้ง และภาพการ
เปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทยให้อีกด้วย ถึงแม้ว่าจะมีอิทธิพลที่ชัดเจนมากก็ตาม เพราะ
อนุสาวรีย์เป็นเพียงปรากฏการณ์ส่วนเดียวของตัวสะท้อนหลายอย่างในสังคม แต่ที่อนุสาวรีย์
สามารถสะท้อนให้เราเห็นภาพดังกล่าวนั้น นอกเหนือไปจากความแตกต่างที่เกิดขึ้นโดย
ตัวอนุสาวรีย์แล้ว ในขบวนการขั้นตอนเกี่ยวกับการอนุมัติ และการดำเนินงานก็ได้ช่วย
เน้นให้เห็นถึงความขัดแย้งดังกล่าวได้ชัดอีกด้วย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในส่วนที่จะเสริม
การศึกษาการเมืองและสังคมไทยได้

เมื่อมองจากแง่มุมของปัจจุบัน อนุสาวรีย์ที่มณฑลในการหล่อหลอมกลมเกลียว
ประชาชนในทางสังคมและการเมือง ยานลักษณะ และพิธีกรรมประจำปีเกี่ยวกับอนุสาวรีย์

ก็คืออนุสาวรีย์ทั้งหมดที่ปรากฏอยู่ เนื่องจากอนุสาวรีย์เมื่อมีการสร้างขึ้นมาแล้ว มักไม่มีการทำลาย ทำให้ตัวอนุสาวรีย์ซึ่งมีเรื่องราวความคึกที่แทรกอยู่ สามารถเล่นบทบาท คึงกล่าวโดยเท่าเทียมกัน จะแตกต่างกันก็แต่ความเข้มข้นในบทบาทคึงกล่าวผ่านการให้ความสำคัญจากพิธีกรรมประจำปีของผู้มีอำนาจในสมัยปัจจุบันเท่านั้น จึงเป็นเรื่องที่น่าคิดว่า ประชาชนที่คงชมทราบบรรยากาศกับอนุสาวรีย์เหล่านี้อยู่ตลอดเวลาจะมีแนวโน้มทางความคึกออกไปในลักษณะใด เพราะโดยตัวอนุสาวรีย์ที่สร้างต่างยุคต่างสมัยกันนั้นมีความแตกต่างกันในทางความคึกอยู่ควย การสร้างภาพสะท้อนทางการเมืองและสังคมไทย จากอนุสาวรีย์ทั้งหมดที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันจึงสามารถตอบคำถามนี้ได้ จากภาพสะท้อน คึงกล่าวจะเห็นได้ว่า ความคึกที่เล่นบทบาทสำคัญที่สุด และมีความต่อเนื่องมากที่สุดในสังคมไทย คือความคึกที่มุ่งให้ความสำคัญไปที่สถาบันกษัตริย์ราชวงศ์จักรี เพราะมีอนุสาวรีย์ของ กษัตริย์ในราชวงศ์นี้มากที่สุด (คิดเป็น 44.6% ของอนุสาวรีย์ทั้งหมด) ทั้งยังเกิดอนุสาวรีย์ ขึ้นในทุกยุคทุกสมัยอีกด้วย และถ้าวรวมอนุสาวรีย์ของพระบรมวงศานุวงศ์ในราชวงศ์เดียวกัน ซึ่งช่วยเสริมความสำคัญให้กับความคึกคึงกล่าวโดยตรงแล้ว จะเห็นถึงความสำคัญของ สถาบันกษัตริย์ราชวงศ์ปัจจุบันมากยิ่งขึ้น เพราะมีอนุสาวรีย์รวมแล้วมากถึง 75 แห่ง (คิดเป็น 62.0% ของอนุสาวรีย์ทั้งหมด) จำนวนอนุสาวรีย์ที่มากมายคึงกล่าวนอกจากสะท้อนให้เห็นการให้ความสำคัญกับสถาบันกษัตริย์ราชวงศ์ปัจจุบันมาตลอดระยะเวลาอันยาวนานแล้ว การขอสร้างอนุสาวรีย์กษัตริย์ราชวงศ์ปัจจุบันที่เป็นความต้องการของประชาชนใน ส่วนท้องถิ่นระยะหลังสะท้อนให้เห็นว่าความคึก ความเชื่อ และความจงรักภักดีของประชาชน ที่มีต่อสถาบันกษัตริย์ยังคงดำรงอยู่สูงมาก การสร้างความสำคัญให้กับสถาบันกษัตริย์ใน ราชวงศ์ปัจจุบันจะเน้นมาที่การสร้างอนุสาวรีย์รัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 เป็นหลัก เนื่องจาก กษัตริย์ทั้งสองพระองค์ทรงได้รับความนิยมจากประชาชนเป็นจำนวนมากอยู่แล้ว การสร้าง อนุสาวรีย์ของทั้งสองพระองค์ เพื่อสร้างความสำคัญให้กับสถาบันกษัตริย์ในปัจจุบัน และ การคึงความจงรักภักดีจากประชาชน จึงเป็นไปควยความสะดวก และประสพผล โดย เฉพาะรัชกาลที่ 5 จะเห็นได้ว่ามีอนุสาวรีย์ของพระองค์มากที่สุด ทั้งในส่วนกลาง และ ส่วนท้องถิ่นรวมแล้วมากถึง 29 แห่ง (คิดเป็น 24.0% ของอนุสาวรีย์ทั้งหมด) อนุสาวรีย์ ของพระองค์ยังได้รับการเน้นเป็นพิเศษอีกควยคึงจะเห็นได้จากสถานที่ประดิษฐานอนุสาวรีย์ ที่อยู่คามสถานที่สำคัญเป็นอันดับแรกเกือบทั้งสิ้น เช่น บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัด เป็นต้น

ส่วนอนุสาวรีย์รัชกาลที่ 6 นับรวมแล้วได้ 12 แห่ง (คิดเป็น 9.9% ของอนุสาวรีย์ทั้งหมด) ความสำคัญของอนุสาวรีย์ของพระองค์จะเป็นรองอนุสาวรีย์รัชกาลที่ 5 ทั้งจำนวนและสถานที่ประดิษฐาน แต่ที่น่าสนใจคือพระองค์เป็นผู้พระราชทานกำเนิดกิจการลูกเสือซึ่งเป็นกิจการที่มีการเติบโตและมีการฟื้นฟูอย่างมากในช่วงสมัยหลัง 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ในนามของกลุ่มลูกเสือชาวบ้าน ซึ่งจัดไว้ว่าเป็นกลุ่มการเมืองที่มีอิทธิพลมากในระดับประชาชน วงกว้างการสร้างอนุสาวรีย์ของพระองค์นอกจากจะช่วยเสริมความคิดเรื่องชาตินิยมและกษัตริย์นิยมที่พระองค์ทรงให้ความสำคัญมาตลอดแล้ว อนุสาวรีย์ยังสามารถสร้างความจงรักภักดีและเสียดสีสนับสนุนจากกลุ่มลูกเสือชาวบ้านใหม่คือสถาบันกษัตริย์ในปัจจุบันได้อีกด้วย

ความคิดจากอนุสาวรีย์ทั้งหมดที่เล่นบทบาทรองจากความศีกษาศึกษาที่มุ่งไปที่ความสำคัญมาที่สถาบันกษัตริย์ราชวงศ์ปัจจุบันคือ ความศีกษาศึกษาและความคิดชาตินิยม ซึ่งเป็นความคิดที่ไปด้วยกัน เนื่องจากมีอนุสาวรีย์ที่แสดงความคิดดังกล่าวมากถึง 30 แห่ง (คิดเป็น 24.8% ของอนุสาวรีย์ทั้งหมด) มีทั้งอนุสาวรีย์กษัตริย์นักรบโบราณ อนุสาวรีย์ทหารอาชีพและเหตุการณ์สู้รบและอนุสาวรีย์สามัญชนที่เป็นนักรบ จึงไม่เป็นที่น่าสงสัยนักว่าทำไมประชาชนไทยจึงมีแนวโน้มทางความคิดไปในทางอำนาจนิยมถ้าดูจากจำนวนของอนุสาวรีย์ประเภทนี้ เพราะอนุสาวรีย์เป็นทั้งตัวแทนทางความคิด และตัวแทนหลอมกลมเกลียวประชาชนในเวลาเดียวกัน ความคิดดังกล่าวนอกจากจะสะท้อนให้เห็นสิ่งที่มีอำนาจพยายามที่จะสร้างให้เกิดขึ้นในประชาชนแล้ว โดยตัวความคิดยังเป็นประโยชน์ต่อสถาบันทหารที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในการเมืองไทยมาตลอดระยะเวลาอันยาวนานอีกด้วย ส่วนความคิดทางศาสนาศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และความคิดประชาธิปไตย ที่แสดงผ่านอนุสาวรีย์นั้นจะเห็นได้ว่ามีอยู่น้อยมากทั้งยังไม่ค่อยได้รับความสนใจจากส่วนกลางอีกด้วย นับอนุสาวรีย์ประเภทนี้รวมกันทั้งหมดแล้วมีเพียง 5 แห่ง (คิดเป็น 4.1% ของอนุสาวรีย์ทั้งหมด) เท่านั้น

ในค่านของพิธีกรรมประจำปีที่เกี่ยวข้องกับอนุสาวรีย์ นอกจากจะเป็นตัวสร้างความเข้มข้นในการหลอมกลมเกลียวประชาชนในทางสังคมและทางการเมืองแล้ว พิธีกรรมนี้ยังสะท้อนการให้ความสำคัญกับอนุสาวรีย์หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ ความคิดที่แทรกอยู่ในอนุสาวรีย์ของผู้มีอำนาจทางการเมืองในสมัยปัจจุบันอีกด้วย เราอาจแบ่งความสำคัญของพิธีกรรมดังกล่าวได้เป็น 3 ระดับคือ 1. พิธีวางพวงมาลาอย่างเป็นทางการในระดับ

กว้าง พิธีนี้เป็นพิธีที่มีความสำคัญมากที่สุด และยังมีผลต่อการพยายามหล่อหลอมกลมเกลียวประชาชนในวงกว้างด้วย เพราะพิธีนอกจากจะดูเป็นจริง เป็นจัง และมีพระมหากษัตริย์หรือบุคคลสำคัญทางการ เมือง เข้าร่วมพิธีแล้ว ยังมีข้าราชการ พ่อค้า และประชาชนจากส่วนต่าง ๆ เข้าร่วมพิธีอย่างพร้อมหน้าด้วย อนุสาวรีย์ที่จัดพิธีในลักษณะนี้จะเป็นอนุสาวรีย์กษัตริย์ในราชวงศ์จักรีและอนุสาวรีย์เกี่ยวกับทหารหรือเหตุการณ์สู้รบที่เน้นความกตัญญูเป็นสำคัญ เช่น พิธีถวายบังคมและวางพวงมาลาอนุสาวรีย์รัชกาลที่ 5 ในวันที่ 23 ตุลาคม หรือพิธีวางพวงมาลาอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ในวันที่ 3 กุมภาพันธ์ ซึ่งเป็นวันทหารผ่านศึก เป็นต้น

2. พิธีวางพวงมาลาอย่างเป็นทางการในระคับแคบ พิธีกรรมจะเหมือนกับแบบแรกจะต่างกันในค่านของผู้เข้าร่วมซึ่ง เป็นบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับหน่วยงานหรือกิจการนั้น ๆ เท่านั้น พิธีนี้จึง เล่มบทบาทในการหล่อหลอมกลมเกลียวได้กับบุคคลในวงแคบกว่าแบบแรก อนุสาวรีย์ที่จัดพิธีในลักษณะนี้ได้แก่ อนุสาวรีย์พระบรมวงศานุวงศ์ และอนุสาวรีย์บุคคลสำคัญที่ประสิฐานอยู่ตามกระทรวง ทบวง กรม หรือกิจการต่าง ๆ เช่น พิธีวางพวงมาลาอนุสาวรีย์กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ที่หน้ากระทรวงยุติธรรมเนื่องในวันรพี หรือพิธีวางพวงมาลาอนุสาวรีย์พระบรมชนกนาถ ที่โรงพยาบาลศิริราช เนื่องในวันมหิดล เป็นต้น และ 3. พิธีบวงสรวงและงานฉลองประจำปี เป็นงานพิธีซึ่งจัดขึ้นในระคับจังหวัดถ้าเทียบกับพิธีทั้งสองที่กล่าวมาจะเห็นว่างานพิธีนี้ดูเป็นทางการน้อยกว่าและงานฉลองที่จัดขึ้นเพื่อการสนุกสนานรื่นเริง เช่นงานวัดทั่ว ๆ ไป ทำให้ความเป็นจริงเป็นจังในพิธีกรรมที่จะมีผลต่อการหล่อหลอมกลมเกลียวประชาชนน้อยกว่าพิธีที่กล่าวมา อนุสาวรีย์ที่จัดงานพิธีในลักษณะนี้จะเป็นอนุสาวรีย์วีรชนสามัญชน หรืออนุสาวรีย์บุคคลสำคัญส่วนท้องถิ่น ที่ประสิฐานตามต่างจังหวัดโดยทั่วไป เช่น พิธีบวงสรวงและงานฉลองอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี (คุณหญิงโม) จังหวัดนครราชสีมา ในวันที่ 15 มกราคม หรือ พิธีบวงสรวงและงานฉลองอนุสาวรีย์พระยาภักดีชุมพล (เจ้าพ่อพระยาแล) จังหวัดชัยภูมิ ในวันที่ 12 - 20 มกราคม เป็นต้น ระคับความสำคัญของพิธีกรรมประจำปีเหล่านี้ นอกจากจะแสดงให้เห็นบทบาทในการหล่อหลอมกลมเกลียวประชาชนของอนุสาวรีย์ต่าง ๆ ที่แตกต่างกันแล้ว ยังแสดงให้เห็นว่ามีแต่ความกตัญญูนิยมนี่มุ่งให้ความสำคัญที่ราชวงศ์ปัจจุบัน และความกตัญญูนิยมนั้นที่ผู้มีอำนาจในปัจจุบันให้ความสำคัญเป็นพิเศษมาตลอด ซึ่งมีความสอดคล้องกับจำนวนของอนุสาวรีย์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวมาแล้วด้วย

ภาพสะท้อนทางการ เมืองและสังคมไทยจากอนุสาวรีย์ทั้งหมดและพิธีกรรมประจำ

ปีที่ เป็นตัวพยายามหล่อหลอมกล่อมเกล่าประชาชนที่กล่าวมานั้น นอกจากจะแสดงให้เห็นว่าสถาบันกษัตริย์และสถาบันทหาร เป็นสถาบันและกลุ่มที่มีอำนาจมากที่สุดในการ เมืองไทย แล้วโดยความคิดที่แทรกอยู่ในอนุสาวรีย์และพิธีกรรมประจำปียังช่วยสะท้อนให้เราเห็นแนวโน้มทางความคิด ความเชื่อ และค่านิยมของประชาชนในสังคมไทยอีกกว่าจะไปในทิศทางใด ถึงแม้ว่าเราจะไม่ได้พิสูจน์ให้เห็นอย่างเด่นชัดในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ก็ตาม แต่ถ้าพิจารณาจากสิ่งทั้งหมดที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า อนุสาวรีย์ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในค่านิยมนี้ได้โดยตรง และเรายังสามารถกล่าวได้ว่า อนุสาวรีย์คือปรากฏการณ์อย่างหนึ่งในสังคมไทยที่สะท้อนให้เห็นความคิด ค่านิยม และความเชื่อของผู้มีอำนาจและประชาชนในสังคมไทยตลอดจนภาพความขัดแย้งและการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทยในแต่ละยุคแต่ละสมัย ในบางส่วนบางคำที่จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาการเมืองและสังคมไทยได้อีกด้วย

โดยเหตุที่อนุสาวรีย์ได้เข้ามามีส่วนสำคัญในการหล่อหลอมเกล่อมเกล่าประชาชนในทางสังคมและการเมือง ประกอบกับเมื่อมีการสร้างอนุสาวรีย์แล้วมักไม่มีการทำลายบทบาทดังกล่าวของอนุสาวรีย์จึงไม่เพียงแต่จะมีผลต่อประชาชนและสังคมในปัจจุบันเท่านั้น แต่ยังคงเล่นบทบาทดังกล่าวต่อไปในอนาคตด้วยคร่าวเท่าที่อนุสาวรีย์นั้นยังอยู่ ถึงแม้ว่าจะมีความเข้มข้นในการหล่อหลอมเกล่อมเกล่าต่างกันตามความสำคัญของผู้มีอำนาจในแต่ละยุคสมัยจะให้กับอนุสาวรีย์ผ่านพิธีกรรมประจำปีก็ตาม ทั้งนี้ผู้ซึ่งมีบทบาทเกี่ยวกับการสร้างอนุสาวรีย์ทั้งผู้ริเริ่ม ผู้สร้าง และโดยเฉพาะผู้มีอำนาจในการตัดสินใจอนุมัติรวมไปถึงรัฐบาลควรที่จะให้ความสนใจกับความสำคัญและบทบาทของอนุสาวรีย์ดังกล่าว การพิจารณาอนุมัติให้มีการสร้างอนุสาวรีย์ควรที่จะพิจารณาด้วยความรอบคอบและด้วยสายตาอันกว้างไกล โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับประชาชนและสังคมในอนาคตด้วย มิใช่เพียงแต่จะหวังผลทางการเมืองและผลในปัจจุบันเท่านั้น

ถ้าเรานำอนุสาวรีย์มาใช้เพื่อพัฒนาชาติบ้านเมืองให้มีความเป็นประชาธิปไตยอย่างที่มีกล่าวอ้างกันเสมอ นั้นก็น่าจะเป็นไปได้ในส่วนที่บทบาทของอนุสาวรีย์จะทำได้ในการเสริมสร้างความคิดดังกล่าว โดยการเปิดโอกาสให้อนุสาวรีย์สามัญชนผู้ทำคุณประโยชน์ให้กับชาติบ้านเมืองหรือบุคคลที่มีกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อการปกครองในระบอบกึ่งกล่าวโดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวไร่ชาวนาที่เป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศให้มากยิ่งขึ้น เพราะอนุสาวรีย์ของบุคคลเหล่านี้จะช่วยให้ประชาชนซึ่งเป็นพื้นฐานในการปกครองแบบประชาธิปไตย

เกิดความภาคภูมิใจในความสำเร็จของตนเองมากยิ่งขึ้น และมีความรู้สึกว่าคุณเองสามารถที่จะเข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาชาติบ้านเมืองตัวเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็คือพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั่นเอง ทั้งนี้ก็ออกเกาะวิลด์ไวด์กล่าวเกี่ยวกับอนุสาวรีย์ไว้ว่า ในศตวรรษประชาธิปไตยอนุสาวรีย์แห่งศิลปะมีแนวโน้มที่จะมีจำนวนมากขึ้นและมีขนาดเล็กลง¹ นั้นหมายความว่า อนุสาวรีย์ของประชาชนและสามัญชนได้เกิดขึ้นเป็นจำนวนมากและปรากฏอยู่โดยทั่วไป ถึงจะมีขนาดเล็กก็ตามสิ่งนี้คือ ปรากฏการณ์ของประเทศที่เป็นประชาธิปไตย ถ้าเราเปิดโอกาสให้เกิดอนุสาวรีย์สามัญชนในสังคมมากขึ้นก็น่าจะเป็นไปได้ว่าอนุสาวรีย์จะทำหน้าที่หล่อหลอมกลมเกลียวประชาชนในสังคมให้เกิดความภาคภูมิใจและเห็นความสำคัญของตนเองในอันที่จะเข้าร่วมในการพัฒนาชาติบ้านเมืองในแบบประชาธิปไตยให้มากยิ่งขึ้นก็เป็นได้

อนุสาวรีย์ไทย : การศึกษาในเชิงการเมืองฉบับนี้หวังเป็นอย่างยิ่งว่า การศึกษาเกี่ยวกับอนุสาวรีย์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นในประเทศไทยน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและการทำความเข้าใจการเมืองและสังคมไทยทั้งในอดีต ปัจจุบัน ตลอดจนไปถึงอนาคตมากยิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการนำอนุสาวรีย์มาใช้แก้ปัญหาและพัฒนาชาติบ้านเมืองให้ดำเนินไปในทางที่ถูกต้องยิ่งต่อไป

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ อเล็กซิส เกอะ ค็อกเกอะวิลด์, ประชาธิปไตยในอเมริกา เล่ม 2, วิกา คุลยานนท์ แปล, หน้า 59.